

**KÜRESELLEŞMENİN SAVUNMA HARCAMALARI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ: TÜRKİYE İÇİN VAR ANALİZİ**

*EFFECT OF GLOBALIZATION ON DEFENSE EXPENDITURES:
VAR ANALYSIS FOR TURKEY*

Ünzüle KURT*, Cüneyt KILIÇ**

*Geliş Tarihi: 17.10.2018
(Received)*

*Kabul Tarihi: 06.11.2018
(Accepted)*

ÖZ: Dünya da özellikle 1980 sonrası dönemde bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle birlikte ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkmış ve küreselleşme yoğun bir şekilde yaşanmaya başlamıştır. Küreselleşmede yaşanan bu yoğunluk bazı sektörlerde önemli avantajlar sağlarken bazıları için dezavantajlar getirmiştir. Bu çalışmada Türkiye’de ekonomik, politik ve sosyal alanda yaşanan küreselleşmenin savunma sanayi harcamaları üzerinde yaratmış olduğu etki 1974-2015 dönemine ait veriler kullanılarak VAR modeli çerçevesinde analiz edilmiştir. Eşbütünleşme sonuçları değişkenler arasında uzun dönemli ilişkiyi işaret ederken, nedensellik test sonuçları politik ve ekonomik küreselleşmenin savunma harcamalarının nedeni olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik küreselleşme, Politik küreselleşme, Sosyal küreselleşme, VAR analizi

ABSTRACT: Especially in the post-1980 period, with the developments in information and communication technologies in the world, the boundaries between the countries have disappeared and globalization has started to be experienced intensively. This intensity in globalization provides significant advantages to some sectors and has disadvantages for some. In this study, the effects of globalization in economic, political and social fields on defense industry expenditures in Turkey were analyzed within the frame of VAR model by using data from the period of 1974-2015. The results of cointegration indicate a long-term relationship between variables, while the results of causality test show that political and economic globalization is the cause of defense expenditures.

Key Words: Economic globalization, Political globalization, Social globalization, VAR Analysis

1. GİRİŞ

Küreselleşme ya da yabancı terminolojideki karşılığı ile “Globalleşme”, sosyo-ekonomik, politik, askeri, sağlık ve eğitim gibi birçok alanı kapsamasından dolayı çok boyutlu bir kavramdır. Küreselleşme kavramının bu çok boyutluluğu, kavramın açıklamasına yönelik olarak yapılan tanımların tek bir anlam birliği

* Dr. Öğr.Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, unzulekurt@comu.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-0622-7145.

** Doç.Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, c_kilic2006@hotmail.com,
ORCID: 0000-0003-3406-1269.

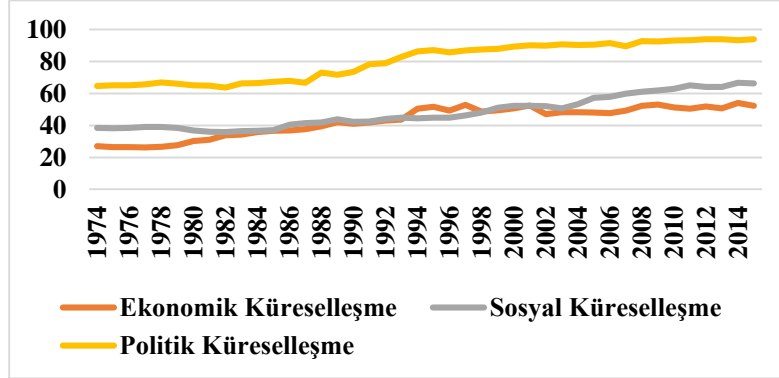
etrafında uzlaşılmasını da güçleştirmektedir. Bu nedenden dolayı küreselleşme farklı kişi ve kurumlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır (Kılıç, 2015:1).

Küreselleşmenin açıklanmasına yönelik yapılan tanımlar ortak bir çatı altında toplandığında Dünya ticaret Örgütü (WTO)'nün tanımı en genel geçer tanım olarak kullanılmaktadır. WTO (2008)'ya göre küreselleşme mal, sermaye ve emek piyasalarının uluslararası entegrasyonu ya da dünya piyasaları ile bütünleşmesi şeklinde tanımlanmaktadır.

Küreselleşme özellikle 1980'li yıllarda ve sonrasında bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte etkisini bütün dünya ülkelerinde göstermeye başlamıştır (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017:19). Bu etkilerin yoğun olarak yaşandığı ülkelerden biriside Türkiye'dir.

Türkiye'de ekonomik, sosyal ve politik alanda yaşanan küreselleşmenin gelişimini Grafik 1 yardımıyla incelememiz mümkündür.

Grafik 1: Türkiye'de Ekonomik, Politik ve Sosyal Küreselleşmenin Gelişimi

Kaynak: KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü verilerinden derlenmiştir.

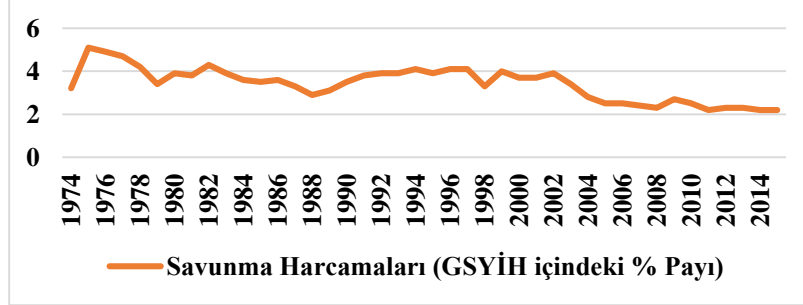
Grafik 1 incelendiğinde Türkiye'de 1974-1980 döneminde ekonomik, politik ve sosyal alanda yaşanan küreselleşme olgusunun durağan olduğu, ancak 1980 yılından günümüze kadar geçen süre zarfında her üç alanda da yaşanan küreselleşmenin artış eğilimi içinde olduğu görülmektedir. Bu durumun temel nedeni Türkiye ekonomisinde 1980 yılında yaşanan finansal krize karşı uygulamaya konulan 24 Ocak 1980 Kararları'dır. Bu kararlar ile Türkiye ekonomisinde serbestleşme sağlanmış ve sınırların önündeki engeller kaldırılarak küreselleşme için gerekli ortam sağlanmıştır.

Küreselleşme ile birlikte sınırların önündeki engellerin kaldırılması bir ülkenin gerek sosyo-ekonomik ve gerekse de politik yönden dış güçlere karşı savunmasız hale gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenden dolayı ülkeler küreselleşmenin getirdiği bu savunmasızlık ve ortaya çıkabilecek risklere karşı

savunma sanayilerine daha fazla önem vermekte ve savunma sanayine olan yatırımlarını ya da savunma sanayine yapılan harcamaları arttırmaktadırlar.

Türkiye’de küreselleşme sürecinde savunma sanayine yapılan harcamaların gelişimini Grafik 2 yardımıyla incelememiş mümkündür.

Grafik 2: Türkiye’de Savunma Harcamalarının (GSYİH İçindeki % Payı) Gelişimi

Kaynak: Dünya Bankası (WB) 'nın verilerinden derlenmiştir.

Grafik 2 incelendiğinde Türkiye’de savunma harcamalarının gelişiminin dönemler itibariyle değişim gösterdiği görülmektedir. Savunma harcamaları krizlerin yaşandığı yıl ve sonrasında azalış göstermiştir. 1980’li yılların başında savunma harcamalarının GSYİH içindeki payı %3’ün üzerinde iken bugün gelinen son noktada bu oranın %2’nin çok az üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, 1974–2015 döneminde Türkiye’de ekonomik, politik ve sosyal alanda yaşanan küreselleşmenin savunma harcamaları üzerindeki etkisini analiz etmektir. Çalışmanın ikinci bölümünde küreselleşme ile savunma harcamaları arasındaki ilişkiyi sorgulayan ampirik literatür gözden geçirilmiş, üçüncü bölümde veri, yöntem, ekonometrik uygulama ve başlıca bulgulara yer verilmiş, dördüncü bölümde ise elde edilen sonuçların özetlenmesi, değerlendirme ve öneriler ile çalışma sonlandırılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Savunma harcamalarına yönelik literatür genel olarak savunma harcamalarının ekonomik büyüme ya da savunma harcamalarının temel belirleyicileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Literatürde ekonomik, politik ve sosyal küreselleşmenin ya da genel anlamda küreselleşmenin savunma ya da askeri harcamalar üzerindeki etkilerini analiz eden çok çalışma mevcut değildir. Literatür taramasında direkt olarak küreselleşme ya da onun alt bileşenleri olan ekonomik, politik ve sosyal küreselleşmenin savunma ya da askeri harcamalar üzerindeki etkilerini analiz eden çalışmalara yer verilecektir.

Küreselleşmenin savunma harcamaları üzerindeki etkilerini analiz eden ilk çalışmalardan biri Dreher ve arkadaşlarına (2006) aittir. Dreher ve diğerleri (2006) 108 ülke için 1970-2001 dönemine ait verileri kullanarak küreselleşmenin kamu harcamaları bileşenleri üzerindeki etkisini panel veri analizi yöntemini kullanarak

test etmişlerdir. Analizlerinde küreselleşmenin kamu harcamalarını oluşturan: savunma, sağlık, eğitim, çevre ve barınma gibi alanlarda herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Nikolaidou (2008) 15 Avrupa Birliği (AB) ülkesi için 1961-2005 dönemine ait yıllık verileri kullanarak Otoregresif Dağıtılmış Lag (ARDL) yöntemini kullanarak savunma harcamalarının temel belirleyicilerini tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmasında küreselleşmenin savunma harcamaları üzerindeki etkisinin belirsiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dunne ve diğerleri (2008) gelişmekte olan ülkelerde 1981-1997 yıllarına ait verileri kullanarak sabit etkiler yardımıyla savunma harcamalarının belirleyicilerini tespit etmeye çalışmışlardır. Küreselleşmeyi temsil etmesi amacıyla modellerin de ticari açıklık değişkenini kullanmışlardır. Çalışmalarında küreselleşmeyi temsil eden ticari açıklık değişkeninin askeri harcamaları olumlu (pozitif) yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Seigle (2016) 36 ülkede 1968-1978 dönemine ait verileri kullanarak sabit etkiler modeli yardımı ile savunma harcamalarının temel belirleyicilerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çalışmasında küreselleşmeyi temsil etmesi açısından ticari açıklık değişkenini kullanmıştır. Analizinde küreselleşmeyi temsil eden ticari açıklığın incelemeye konu olan ülke grubunda savunma harcamaları üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Wu ve Chang (2016) G7 (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri) ülkelerinde 1988-2011 dönemine ait verileri kullanarak savunma harcamaları ile küreselleşme arasındaki nedensellik ilişkisini panel veri analizi yöntemini kullanarak test etmişlerdir. Çalışmalarında Almanya ve Japonya'da küreselleşme ile savunma harcamaları arasında tek yönlü nedensellik, İtalya'da küreselleşme ile savunma harcamaları arasında karşılıklı nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca çalışmaları küreselleşme ile savunma harcamaları arasındaki nedenselliğin farklı koşullara sahip olan ülkelere farklı şekillerde ortaya çıktığını göstermektedir.

Irandoost (2017) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere 1990-2012 dönemine ait verileri kullanarak küreselleşme ile savunma harcamaları arasındaki nedensellik ilişkisini Granger Nedensellik testi yardımıyla analiz etmiştir. Analiz sonucunda küreselleşme ile savunma harcamaları arasında nedensellik ilişkisi tespit edilmiş ve son yıllarda küreselleşme de yaşanan artışların savunma harcamalarını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Solarin (2017) 82 ülkede 1989-2012 yıllarına ait verileri kullanarak küreselleşmenin askeri harcamalar üzerindeki etkisini dinamik panel veri analizi yöntemi ile test etmiştir. Analizde araştırmaya konu olan ülkelere yaşanan

küreselleşmenin hem ülkelerin askeri yükünü hem de askeri harcamalarını azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Küreselleşmenin savunma harcamaları üzerindeki etkilerini analiz eden çalışmalar incelendiğinde ağırlıklı olarak küreselleşmenin savunma harcamalarını olumlu yönde etkilediği yani küreselleşmede yaşanan artışa bağlı olarak zaman içinde savunma harcamalarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. EKONOMETRİK ANALİZ BULGULARI

3.1. Veri Seti ve Yöntem

Ekonometrik analizde Türkiye’de yaşanan küreselleşme (ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme) ile savunma harcamaları arasındaki ilişki analiz edilmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda ekonometrik analizde bağımlı değişken olarak savunma harcamaları kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ise ekonomik, politik ve sosyal küreselleşme, enflasyon (TÜFE), ekonomik büyüme ve cari denge modele dahil edilmiştir.

Ekonometrik analiz periyodu, [1974–2015] dönemini kapsamaktadır. Analizde yıllık veriler kullanılmıştır. Ekonometrik analiz dönemine ait verilere iki kaynaktan ulaşılmıştır. Savunma harcaması, enflasyon (TÜFE), ekonomik büyüme ve cari denge verisi Dünya Bankası’nın (World Bank) Dünya gelişme göstergeleri (World Development Indicators) veri tabanından, ekonomik, politik ve sosyal küreselleşme verisi KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü (KOF Swiss Economic Institute)’nün veri tabanından temin edilmiştir.

Ekonometrik analizlerde kullanılan veriler, verilerin simgeleri ve değişkenlere ait açıklamalar tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1: Ekonometrik Analizde Kullanılan Değişkenler

Simgesi	Değişkenin Adı	Değişkenlere İlişkin Açıklamalar
SH	Savunma Harcamaları	Savunma harcamaları Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içindeki yüzde (%) payını ifade etmektedir.
EK	Ekonomik Küreselleşme	KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü tarafından; ticari-sermaye akımları ve kısıtlamalar kapsamında hesaplanan endekstir.
PK	Politik Küreselleşme	KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü tarafından; ülkedeki büyükelçilikler, uluslararası kuruluşlarda üyelik ve birleşmiş milletler güvenlik konseyine katılım kapsamında hesaplanan endekstir.
SK	Sosyal Küreselleşme	KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü tarafından; bilgi akışı ve kültürel yakınlık kapsamında hesaplanan endekstir.
ENF	Enflasyon	Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)’ni temsil etmektedir.
EB	Ekonomik Büyüme	Reel büyümeyi ifade etmektedir.
CD	Cari Denge	Cari işlemler hesabı dengesini temsil etmekte ve GSYİH içindeki yüzde (%) payını ifade etmektedir.

Türkiye ekonomisinde küreselleşmenin (ekonomik, politik ve sosyal alanda yaşanan küreselleşmenin) savunma harcamaları üzerindeki etkisini analiz etmek için model aşağıdaki gibidir;

$$\text{SH}_t = \beta_0 + \beta_1 \text{EK}_t + \beta_2 \text{PK}_t + \beta_3 \text{SK}_t + \beta_4 \text{ENF}_t + \beta_5 \text{EB}_t + \beta_6 \text{CD}_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Modelde kullanılan değişkenlerin kısaltmaları ve temsil ettikleri değişkenlerin ismi; SH: Savunma Harcamaları, EK: Ekonomik Küreselleşme, PK: Politik Küreselleşme, SK: Sosyal Küreselleşme, ENF: Enflasyon, EB: Ekonomik Büyüme, CD: Cari Denge ve et kavramı ise hata terimlerini göstermektedir.

İlgili modelin tahmini ve değişkenler arası ilişkinin saptanması için yöntem belirlenme safhasında öncelikle serilere birim kök sınaması yapılması gerekmektedir. Bunun için başlangıç noktası aşağıdaki gibi yazılan olasılıklı birim kök sınamasıdır (Gujarati ve Porter, 2009:754-756; Kılıç ve Torun, 2018:26-27).

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + u_t \quad -1 \leq \rho \leq 1$$

Burada u_t beyaz gürültü hata terimidir. $\rho = 1$ ise seri birim kök içermekte yani durağan olmamaktadır. Dickey Fuller tarafından geliştirilen birim kök test sınaması $\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + u_t$; $\Delta Y_t = \beta_1 + \delta Y_{t-1} + u_t$ ve $\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{t-1} + u_t$ denklemlerine uygularken hata teriminin ardışık ilişkisiz olduğu varsayılmaktadır. Genişletilmiş Dickey Fuller bu varsayımı ortadan kaldıran bir model olarak geliştirilmiştir. Bu sınama bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin söz konusu üç denkleme eklenmesi ile uygulanmaktadır. Bu durumda ADF aşağıdaki denklemin tahmininden ibarettir.

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^m \alpha_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t$$

ADF birim kökün varlığını sınama noktasında DF ile aynı hipotezleri kullanmaktadır. Bu hipotezler;

$$H_0: \delta = 0 \text{ seri birim kök içermektedir.}$$

$$H_1: \delta < 0 \text{ seri birim kök içermemektedir.}$$

Biçiminde kurulmaktadır. H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda Y_t ya sıfır ortalama ile durağandır yada sıfırdan farklı bir ortalama ile durağandır. Phillips Perron hata terimindeki ardışık ilişkiyi hesaba katmak için gecikmeli fark değerlerini eklemekten parametrik olmayan istatistiksel bir yöntemle serilerin durağanlıklarını sınamaktadır.

Aynı düzey değerlerinde durağan ikiden fazla değişkenin mevcut olduğu çalışmada değişkenler arası uzun dönemli ilişkilerin araştırılmasında Johanson Eşbütünlük yönteminin kullanılması isabetli bulunmaktadır. Johanson eşbütünlük yönteminde tüm değişkenler içsel değişken olarak görülür ve hepsi

3.2. Modele Ait Ön Test Sonuçları

Modele ait ön testlerin başlangıcını değişkenlerin birim kök içerip içermeme durumlarını ortaya koymak üzere yapılan birim kök testleri oluşturmaktadır. Modelde kullanılan birim kök testleri ADF ve PP biri kök testleridir. İlgili testlere ait sonuçlar tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Birim Kök Testi Sonuçları

		ADF/Genelleştirilmiş Dickey Fuller		PP/Phillips Perron	
		Sabitli	Sabitli - Trendli	Sabitli	Sabitli - Trendli
h	(0)	-1.55 (0.4833)	-3.80 (0.0264)**	-1.58 (0.4833)	-4.09 (0.0131)**
	(1)	-9.63 (0.0000)*	-8.98 (0.0000)*	-9.57 (0.0000)*	-9.52 (0.0000)*
k	(0)	-1.39 (0.5774)	-1.62 (0.7655)	-1.41 (0.5670)	-1.45 (0.8300)
	(1)	-7.79 (0.0000)*	-7.90 (0.0000)*	-7.79 (0.0000)*	-8.11 (0.0000)*
k	(0)	1.11 (0.9970)	-2.25 (0.4476)	0.98 (0.9971)	-2.26 (0.4423)
	(1)	-5.03 (0.0002)*	-4.21 (0.010)**	-4.99 (0.0002)*	-5.27 (0.0006)*
k	I(0)	-0.68 (0.8397)	-1.32 (0.8676)	-0.69 (0.8367)*	-1.53 (0.8000)
	(1)	-7.32 (0.0000)*	-7.25 (0.0000)*	-7.24 (0.0000)*	-7.18 (0.0000)*

*** 0.01, ** 0.05 anlamlılık düzeyini temsil etmektedir.

Parantez içerisindeki veriler olasılık değerleridir.

Birim kök test sonuçlarına göre savunma harcamaları ve tüm küreselleşme serileri düzey değerlerinde birim kök içermektedir. Bu durumda serilere fark alma işlemi uygulanmış ve serilerin birinci dereceden farklarının I(1) birim kök içermediği tespit edilmiştir.

Johansen eşbütünleşme testinde gecikme uzunluğunun belirlenmesi için ilk olarak VAR modeli kurulmaktadır. Analiz bağlamında kurulan VAR modeli bağlamında elde edilen gecikme uzunluk sonuçları tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Bilgi Kriterleri	0	1	2	3
LogL	-644.6549	-471.3855	-442.0768	-399.4155
LR	NA	284.3395*	39.07832	43.75514
FPE	12481036	11201.31*	18073.89	18842.08
AIC	33.36692	26.32746*	26.67060	26.32900
SC	33.62285	28.11899*	29.99773	31.19172
HQ	33.45874	26.97025*	27.86435	28.07370

Gecikme uzunluğu seçiminde AIC Kriteri dikkate alınmıştır.

VAR modeli yardımı ile kurulan gecikme uzunluğu test sonuçları model için uygun gecikme uzunluğunun 1 olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda Akaike Bilgi Kriterine göre mutlak değer olarak en yüksek değeri veren 1 gecikme değeri modelde kullanılmış ve elde edilen model sonuçları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Johenson Eşbütünleşme Sonuçları

Eigen Değeri	Trace İstatistiği	%5 Kritik Değeri	Olasılık Değeri
0.638068	101.5562	95.75366	0.0188**
Eigen Değeri	Maksimum Eigen İstatistiği	%5 Kritik Değeri	Olasılık Değeri
0.638068	40.65196	40.07757	0.0430**

*** 0.05 anlamlılık düzeyini temsil etmektedir.

Johenson eşbütünleşme test sonuçlarına göre trace istatistik değeri ve maksimum eigen istatistik değeri değişkenler arasında bir eşbütünleşik vektör olduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile modelde $r(\pi)=1$ ise bir tane eşbütünleşme ilişkisi vardır hipotezi kabul edilmektedir. Bu bulgular bağlamında modelde bağımlı değişken olarak yer alan savunma harcamaları ile bağımsız değişkenler ekonomik büyüme, enflasyon oranı, sosyal küreselleşme, ekonomik küreselleşme ve politik küreselleşme değişkenleri arasında uzun dönem ilişkinin varlığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aralarında eşbütünleşme ilişkisi varlığı tespit edilen serilerin kısa dönem ilişkilerinin ortaya konulması noktasında hata düzeltme modeli kurulmaktadır. Kurulan VECM modeli sonuçları tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: VECM Model Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	(Standart Hata)	[t istatistik Değeri]
SH(-1)	1.000000		
SK(-1)	0.023954	(0.02754)	[0.86976]
PK(-1)	-0.124424	(0.02379)	[-5.23048]*
ENF(-1)	-0.000653	(0.00284)	[-0.23030]
EK(-1)	0.000596	(0.02595)	[0.02297]
EB(-1)	-0.030240	(0.01507)	[-2.00601]*
CointEq1	-1.064087	(0.28551)	[-3.72703]

VECM modeli değerlendirildiğinde öncelikle hata düzeltme katsayısının istatistiksel olarak anlamlı ve negatif değer olması modelde kısa dönem dengeden sapma durumlarının giderildiğini hata düzeltme mekanizmasının çalıştığını göstermektedir. Bu bağlamda tahmin edilen VECM modeline dayalı Granger Nedensellik test sonuçları tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6: VECM'e Dayalı Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken SH		
Bağımsız Değişkenler	Ki-Kare	Olasılık
SK	1.410854	0.4939
PK	5.707039	0.0576
ENF	9.021086	0.0110
EK	16.48578	0.0003
EB	21.82838	0.0000
CD	2.351179	0.3086

Granger Nedensellik analizi sonuçlarına göre politik küreselleşme, enflasyon, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme değişkenlerinden savunma harcamalarına doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bu bağlamda nedensellik test sonuçları küreselleşme perspektifinde değerlendirildiğinde ekonomik ve politik küreselleşmenin savunma harcamalarının nedeni olduğu buna karşın sosyal küreselleşme değişkeninin savunma harcamaları ile nedensellik ilişkisinin olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Tahmin edilen modelin tutarlılığı bağlamında uygulanan tanısal test sonuçları tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: Tanısal Test Sonuçları

Otokorelasyon LM Test İstatistiği		
LM İstatistiği		Olasılık Değeri
53.60656		0.3021
Değişen Varyans Joint Test İstatistiği		
Ki-Kare	df	Olasılık Değeri
845.0221	840	0.4449
Normal Dağılım Jarque Bera Test İstatistiği		
Jarque Bera İstatistik değeri		Olasılık Değeri
1.669860		0.4339
R ² ve Düzeltilmiş R ² İstatistikleri		
	0.81	
	0.69	

Tanısal test sonuçları modelde otokorelasyon, değişen varyans ve normal dağılım sorunlarının olmadığını göstermektedir. Modelde otokorelasyon katsayısı LM testi ile değişen varyans Joint testi ve normal dağılım Joint testi ile tahmin edilmiştir. Aynı zamanda modelde R^2 değerinin 0.81, düzeltilmiş R^2 değerinin 0.69 olarak hesaplanmış olması modelde bağımlı değişkenin önemli derecede bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir.

4. SONUÇ

Küreselleşme öncelikle dünya ticaretinin serbestleşmesi ile yaygınlaşan dolayısıyla ekonomik anlamı ile ele alınan bir kavram olsa da sosyal, kültürel ve politik anlamda da dünyada bir bütünleşmeye işaret etmektedir. Ülkeler arası

sınırların ortadan kalkması bir başka ifade ile küreselleşme ülkelere bir takım avantajlar bunların yanı sıra birtakım da dezavantajlar getirmiştir. Öncelikle dünya ticaret hacmindeki artış, ülkede tüketilen ve üretilen mallardaki çeşitlenme ekonomik bağlamda küreselleşmenin olumlu etkileri olarak sayılabilir. Aynı zamanda kültürlerarası etkileşimin artması, politik işbirliklerinin genişlemesi de yine küreselleşmenin ülkelere ya da dünyaya sağladığı önemli avantajlardır. Bunun yanı sıra sınırların gevşetilmesi ile birlikte bir ülkenin gerek sosyo-ekonomik ve gerekse de politik yönden dış güçlere karşı savunmasız hale gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenden dolayı ülkeler küreselleşmenin getirdiği bu savunmasızlık ve ortaya çıkabilecek risklere karşı savunma sanayilerine daha fazla önem vermekte ve savunma sanayine olan yatırımlarını ya da savunma sanayine yapılan harcamaları arttırmaktadırlar.

Bu çalışmada Türkiye ekonomisi için küreselleşme kavramının savunma harcamaları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen analiz bulguları uzun dönemde ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme faktörleri ülkedeki savunma harcamaları ile ilişkili bulunmuştur. Başka bir ifade ile Türkiye ekonomisinde uzun dönemde ekonomik, sosyal ve politik küreselleşmenin artması savunma harcamalarını arttırmıştır. Kısa dönemde ise tahmin edilen hata düzetme katsayısı, modelde kısa dönemde meydana gelen dengesizliklerin uzun dönemde giderildiğini ve kararlı bir yapının varlığını işaret etmektedir. Aynı zamanda yapılan nedensellik analiz sonuçları da ekonomik ve sosyal küreselleşmeden savunma harcamalarına doğru saptanan tek yönlü nedensellik analizde elde edilen diğer bulguları desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Dreher, A., Sturm, J. E. ve Ursprung, H. W. (2006), The Impact Of Globalization On The Composition Of Government Expenditures: Evidence From Panel Data, *CESIFO Working*, Paper No. 1755, 1-40.
- Dunne, J. ., Sam, P.F. ve Rom P. S. (2008). The Demand for Military Expenditure in Developing Countries: Hostility Versus Capability, *Defence and Peace Economics*, Volume:19, Issue:4, 293–302.
- Gujarati N. D. ve Porter D.C. (2009), *Temel Ekonometri*, Literatür Yayıncılık. Çevirmenler: Ümit Şenesen ve Gülay Günlük Şenesen.
- Irlandoust, M. (2007), Militarism and globalization: Is there an empirical link?, *Quality and Quantity*, Volume 52, Issue 3, 1349–1369.
- Kennedy P. (2006), *Ekonometri Kılavuzu*, Gazi Kitabevi, Çevirmenler: Muzaffer Sarımeşeli, Şenay Açıkgöz.

- Kılıç, C. (2015), Effects of Globalization on Economic Growth: Panel Data Analysis for Developing Countries, *Economic Insights – Trends and Challenges*, Volume: IV(LXVII), No.1, 1-11.
- Kılıç, F. ve Torun, M. (2018), Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1, 18-40.
- KOF Swiss Economic Institute (KOF) (2018), “Index of Globalization”, <http://globalization.kof.ethz.ch/>, (15.06.2018).
- Nikolaïdou, E. (2008), The Demand for Military Expenditure: Evidence from the EU15 (1961–2005), *Defence and Peace Economics*, Volume:19, Issue:4, 273–292.
- Özekicioğlu, H., ve Kılıç, C. (2017), Küresel Ekonomi Çağında Çin Ve Hindistan. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Volume:4, Sayı/Issue:2, 19-34.
- Seiglie, C. (2016), Openness of the Economy, Terms of Trade, and Arms, *Southern Economic Journal*, Volume:82, Issue:3, 748–759.
- Solarin, S. A. (2017), Determinants of military expenditure and the role of globalisation in a cross-country analysis. *Defence and Peace Economics*, <https://doi.org/10.1080/10242694.2017.1309259>, 2017, 1-18.
- World Bank (WB) (2018) “Data Bank: World Development Indicators”, <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=worlddevelopment-indicators>, (15.06.2018).
- World Trade Organization (WTO) (2008), *World Trade Report 2008 Trade in A Globalizing World*, World Trade Report.
- Wu, T.ve Chang, T. (2016), The Relationship Between Globalization And Military Expenditures In G7 Countries: Evidence From A Panel Data Analysis. *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, Volume:50, Issue:3, 285-302.

